

STJEPAN SRAKA
Varaždin

GLAZBENA ŠKOLA VARAŽDIN - BOGATA TRADICIJA U SLUŽBI BUDUĆNOSTI

*DIE MUSIKSCHULE VARAŽDIN - EINE REICHE TRADITION
IM DIENSTE DER ZUKUNFT*

Es gibt keine Kunst, die wie Musik auf die breitesten Schichten der Menschheit wirken würde. Sie spricht eine verständliche Sprache und braucht keinerlei Interpreten oder Übersetzer.

Sie ergreift den Menschen mit ihrer wohlklingenden Sprache, erregt ihn mit ihrem Rhythmus, bewegt ihn zum Tanz, zum Gesang, erweckt Freude in ihm, tröstet ihn in Trauer und Leid, bebt in verliebten Herzen in zarten Tönen, steigert den Mut, erfrischt bei der Arbeit, und mit düsteren trübseligen Beiklängen begleitet sie uns auf unserem letzten Wege im Diesseits. In der Tat, die Musik verfolgt uns von der Wiege bis ans Grab.

I

Nema umjetnosti koja bi kao glazba djelovala na najšire slojeve ljudstva. Ona govori razumljivim jezikom i ne treba nikakvih tumača niti prevodilaca. Ona obuzima čovjeka svojim melodioznom govorom, uzbuđuje ga ritmom, pokreće na ples, pjevanje, budi u njemu radost, tješi ga u tuzi i boli, titra u zaljubljenim srcima nježnim tonovima, podžiče hrabrost, krijepi u radu, a sumornim turobnim suzvicima ispraća nas na posljednjem ovozemaljskom putu. Zaista, glazba nas prati od kolijevke do groba.

Grad Varaždin razvio se iz tvrđave, koja se kao sjedište župana prvi put spominje u dokumentima na kraju XII. stoljeća (1181. - Castrum Varaszd).

Zahvaljujući svom prirodnom smještaju Varaždin je u srednjem vijeku važno prometno središte, a i danas je važno gravitacijsko središte Međimurja, dijela Podravine i Hrvatskog zagorja. Zato se u gradu u XVI. i XVII. stoljeću

snažno razvija zanatstvo i trgovina. U XVIII. stoljeću Varaždin postaje sve važnije političko središte Banske Hrvatske. U grad se naseljavaju mnoge istaknute obitelji hrvatskog plemstva, a isto tako se u njega preseljavaju najviša politička tijela i institucije. U gradu je sjedište Banskog stola (sud), u njemu zasjeda Hrvatski Sabor, 1756. godine u gradskoj je vijećnici ustoličen i hrvatski ban Franjo Nadasdy. Slijedeće godine osniva se Hrvatsko kraljevsko vijeće, čije je sjedište u Varaždinu.

O kulturnom životu grada do XVI. stoljeća nema pobližih podataka. U XVII. stoljeću u cilju suzbijanja utjecaja reformacije, dolaze u Varaždin isusovci, protureformatori, grade crkvu i samostan, a 1636. godine otvaraju gimnaziju. Isusovci donose barokni stil koji je i danas jedno od upadljivih obilježja starijih dijelova grada.

U XVI. stoljeću cvate tiskarska djelatnost. Tiskaju se djela Antuna Vramca, Ivana Pergošića, Blaža Škrinjarića. Od 1769. do 1772. godine djeluje u gradu Kameralna škola, koja se smatra zametkom visokoškolskog studija pravnih znanosti. U tom stoljeću živa je u gradu i kazališna djelatnost. Predstave se priređuju u crkvenim školama, ali i u plemićkim dvorovima. U XVI. stoljeću spominje se u Varaždinu neki Ivan, graditelj orgulja, što svakako govori da je bilo orgulja i glazbe vezane uz njih i uz crkvu. Drugi izvori ukazuju da je već u slijedećem razdoblju, poput velikih gradova u Evorpi, grad plaćao stalnog organistu, koji je postepeno morao preuzimati i druge poslove, kao što je vođenje duhačkih orkestara, poučavanje muzici djece u školama, upravljanje crkvenim zborovima i orkestrima, poučavanje na instrumentima i sl. 1796. godine gradski magistrat posebno plaća gradskog organistu da podučava u glazbi i građane. Ovo bi se za Varaždin moglo nazvati početkom organizirane akcije u glazbenom odgoju građana. Na taj način grad je dobivao osposobljene glazbenike za gradsku glazbu.

Uz stalnu gradsku glazbu, i ban Hrvatske, koji u XVIII. stoljeću stoluje u Varaždinu, ima svoju posebno plaćenu glazbu. Treba imati na umu da je u blizini Graz, Beč, Budimpešta i da ti razvijeni centri snažno utječu na kulturni život sjeverne Hrvatske. U Varaždinu i Zagrebu iste godine 1827. osniva se Glazbeno društvo (Musikverein) danas u Zagrebu Hrvatski glazbeni zavod. Varaždin žuri dalje i već 01. 01. 1828. godine otvara Muzičku školu u okviru Musikvereina, a sve zajedno samo 11 godina poslije Beča. Naime, Konzervatorij u Beču osnovan je 1817. godine.

Muzička škola u Varaždinu osnovana 1828. godine radila je prvih nekoliko godina s izuzetnim rezultatima, a borila se s nejednakom srećom za svoj opstanak sve do današnjih dana.

Od početka s upisanih 45 učenika i 5 zaposlenih učitelja Glazbena škola je stalno proširivala programe prvenstveno zahvaljujući vrijednim entuzijastima i visokostručnim učiteljima. Godine 1952. stiglo je iz Republičkog Ministar-

stva proglašenje škole Srednjom muzičkom školom. Bilo je to najbolje priznanje naporu stručnih djelatnika, koji su tada radili u školi.

Posljedice takve verifikacije Ministarstva obrazovanja bile su više nego pozitivne. Dodatno se proširuju programi obrazovanja. Uvode se novi instrumenti, otvara se odjel za duhačke instrumente na kojem honorarno poučavaju neki članovi simfonijskog kazališnog orkestra. Škola je u stalnom usponu i programskom vertikalom osnovne i srednje škole i uz nezaobilazni entuzijazam i visoku stručnost učitelja priprema se sve više učenika za nastavak studija na Muzičkoj akademiji. Teško bi bilo brojčano naznačiti sve one koji su se upisali na Akademiju. Bilo bi lakše nabrojiti sve one koji su stekli svjetsku slavu ili koji su ugradili svoje znanje u simfonijske orkestre ili u pedagoški rad.

Godine 1992. prilikom ponovljene registracije škole pod nazivom Glazbena škola Varaždin (u rangu srednje škole) još je više proširena njezina djelatnost. U vertikali od glazbenog vrtića, osnovne glazbene škole i srednje glazbene škole, koje pružaju usluge glazbenog obrazovanja prema verificiranim programima Ministarstva kulture i prosvjete, škola je proširila djelatnost na područje estradno-koncertantne djelatnosti, dakle organizaciju koncerata i izvan škole. Također je otvorena mogućnost osnivanja područnih odjela škole uz suglasnost Ministarstva kulture i prosvjete i Zavoda za školstvo, što smatram neophodno važnim za prosperitet i budućnost škole.

II

Sadašnje ustrojstvo škole

Glazbena škola Varaždin danas je registrirana kao jedinstvena organizacija glazbenog odgoja i obrazovanja sa zajedničkom administrativno-tehničkom službom, a u odgojno-obrazovnoj strukturi ona objedinjava učenike predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta.

U školskoj 1993/94. godini Glazbenu školu Varaždin pohađa ukupno 427 učenika. Od toga predškolski uzrast obuhvaća aktivnosti dječjeg zbora koji broji 55 učenika i početničkog solfeggia koji pohađa 28 učenika. Osnovnu glazbenu školu pohađa 205 učenika, a obuhvaća obuku instrumenata, solfeggia i dječjeg zbora. Srednju glazbenu školu pohađa 138 učenika koji se obrazuju za zanimanje glazbenika na IV. stupnju za: glasovirač, violinist, violist, violončelist, kontrabasist, gitarist, oboist, flautist, klarinetist, saksofonist, fagotis, hornist, trubač, trombonist, tubist, harmonikaš, pjevač, teoretski smjer i orguljaš. Posebno ističemo uvođenje orgulja kao glavnog predmeta, te čembala i kompozicije kao fakultativnih predmeta. Nastava se izvodi prema važećem nastavnom planu i programu, a zajedničke općeobrazovne predmete

učenici pohađaju u organizaciji Gimnazije u Varaždinu, odnosno u drugim školama ukoliko paralelno pohađaju dva usmjerenja, pa se realizacija ovih programa ne izvodi u Glazbenoj školi Varaždin. U osnovnoj i srednjoj glazbenoj školi redovna nastava je individualna i grupna. Od ukupnog broja učenika 9 je izbjeglih i prognanih učenika. Analize su pokazale da je 128 učenika putnika, i to: 44 iz osnovne glazbene škole i 84 iz srednje glazbene škole iz svih županija sjeverne Hrvatske. Izdvajamo broj učenika po županijama u Srednjoj glazbenoj školi: 96 iz Varaždinske, 23 iz Međimurske, 5 iz Koprivničko-križevačke, 4 iz Krapinsko-zagorske, 2 iz Virovitičko-podravske, 3 iz Požeško-slavonske, 2 iz Bjelovarsko-bilogorske, 1 iz Karlovačke, 1 iz Osječke i 1 iz Zadarsko-kninske.

Nastavu izvode 42 visokostručna profesora glazbe. Nastava je stručno zastupljena i izvodi se u 6 odjela: Odjel za glasovir i solo pjevanje, odjel za orgulje, gudački odjel, duhački odjel, harmonikaški odjel i teoretski odjel. Posebna se pažnja poklanja koncertantnoj djelatnosti učenika u školi i izvan nje.

Glazbenom školom rukovodi ravnatelj škole, koji ujedno predsjedava Pedagoškom vijeću (Vijeću voditelja odjela) koje obavlja funkciju pedagoško-razvojne službe. Pedagoško vijeće raspravlja o svim stručnim i organizacijskim pitanjima značajnim za normalno odvijanje nastavnog procesa i koordinira radom pojedinih odjela.

Pedagoško vijeće obavlja ove poslove: usklađuje rad svih odjela, utvrđuje planove upisa za svaku školsku godinu, donosi planove i rokove ispita, utvrđuje sadržaj razlikovnih odnosno dopunskih ispita, te način i rokove njihova polaganja, utvrđuje prijedlog plana internih i javnih nastupa učenika, priprema prijedloge stručnih rješenja za nastavničko vijeće, rješava molbe učenika, odobrava opravdani izostanak učenika duži od 3 dana, potvrđuje program pripravničkog staža koji predlaže mentor po kriterijima koje određuje Ministarstvo prosvjete, imenuje i razrješava voditelje odjela za tekuću školsku godinu na prijedlog ravnatelja i rješava ostala stručna pitanja u okviru svojih ovlaštenja utvrđenih općim aktima škole.

Pedagoško vijeće sastaje se u pravilu jedanput na mjesec, prema potrebi i više puta na poziv ravnatelja, a čine ga voditelji pojedinih odjela i ravnatelj.

Nastavno vijeće čine svi odgojno-obrazovni djelatnici Glazbene škole Varaždin, a sastaje se u pravilu 4 puta godišnje, a po potrebi i više. Nastavno vijeće u okviru svoga rada analizira i ocjenjuje rezultate odgojno-obrazovnog rada, brine o uspješnom ostvarivanju zadaća odgoja i obrazovanja, te primjeni suvremenih oblika i metoda nastavnog i odgojnog rada s učenicima, odlučuje o isključenju iz škole zbog povrede dužnosti i neispunjavanja obveza učenika, odobrava plan ekskurzije učenika i obavlja druge poslove utvrđene zakonom, aktima donesenim na osnovi zakona, Statuta škole i drugih općih akata.

Permenentni problemi škole, od prvih početaka do danas, jesu prostor i nedostatna materijalna sredstva. Iz razvojnih razloga Glazbena škola je do danas promijenila četiri školska prostora, trenutno radi u petom, u nedovršenoj školskoj zgradi koja je zamišljena i projektirana kao I. etapa budućeg Centra za kulturu i umjetnost u Varaždinu. Već devetu godinu dijelovi školske zgrade su konzervirani i bez izgleda da budu dovršeni. Brojna upozorenja i inicijative škole u pravcu zaštite društvene imovine i poboljšanje radnih uvjeta nisu dala očekivane rezultate. U dodijeljenoj palači Erdödy uređena je koncertna dvorana škole i održava se nastava orgulja koje su instalirane. Ostali prostor, iako je dodijeljen školi, nije preuzet. Da bi se osigurali optimalni radni uvjeti, škola mnogo očekuje od nove demokratske vlasti u Gradu i Republici Hrvatskoj zbog proklamiranog odnosa prema obrazovanju, kulturi i umjetnosti.

Dosadašnji način financiranja pokazao se nadostatnim posebno zbog već zastarjelosti instrumenata na kojima se izvodi nastava, a novi se uvoze i vrlo su skupi. Upućivanje i organizacija natjecanja učenika glazbe čine poseban financijski problem koji škola bez pomoći sponzora nikako ne bi mogla riješiti.

Usprkos svim teškoćama, također se očekuje početak rada razrednog odjela Glazbene škole u Osnovnoj školi "Ante Starčević" Lepoglava, koji će biti područni odjel Glazbene škole Varaždin. Sve pripremne radnje oko ispunjavanja uvjeta i financiranja su završene te se s opravdanjem očekuje odobrenje Ministarstva kulture i prosvjete za početak rada.

III

Zahvaljujući sretnoj okolnosti, mnogobrojnih gostovanja za vrijeme duhačkog orkestra, amaterskog orkestra evropske razine, stekao sam uvid u glazbeno obrazovanje većine evropskih zemalja takozvanog zapadnog i istočnog bloka. S tim u svezi obvezno se nameće potreba za određenim komparacijama. Želim odmah napomenuti da su različitosti prisutne i velike, i među svim spomenutim zemljama, ali i u odnosu na nas. No, jedna zajednička pozitivnost krase sve spomenute zemlje, a to je apsolutno veća mogućnost i prisutnost glazbenog obrazovanja mladog naraštaja. Primjerice u Norveškoj čak 17% od postojeće populacije glazbeno se obrazuje, dok je u Hrvatskoj to omogućeno jedva jednom postotku od ukupnog stanovništva (podatak iz EMU iz godine 1993.) Bilo bi neprimjereno do kraja uspoređivati takve pokazatelje kada se ima u vidu sva složenost postojeće situacije, no pristupanjem Glazbenih škola Hrvatske u evropsko udruženje EMU realno se nameću nova razmišljanja i nove opcije, a u interesu poboljšanja postojećeg stanja i bržeg napretka u nas.

I upravo u kontekstu takvih razmišljanja i događanja nameće se neophodna potreba za određenim korekcijama postojećeg stanja glazbenog obrazovanja u nas.

Glazbena škola Varaždin evidentno pokriva područje i zadovoljava interes učenika sa čak 4 županije, i to: Varaždinske, Međimurske, Koprivničko-križevačke i Krapinsko-zagorske. I baš ta geografska širina i gravitacija oko 500 tisuća žitelja jednoj srednjoj glazbenoj školi, i intenzivni glazbeni život sjeverozapadne Hrvatske, navodi me na razmišljanje oko uvođenja novog ustrojstva glazbenog školstva. Jedno od mogućih rješenja preobrazbe glazbenog školstva na području spomenutih županija pretpostavlja u postojećoj situaciji jednu matičnu školu s određenim brojem područnih odjela.

Naime, u široj okolini Varaždina, primjerice u Čakovcu, Novom Marofu, Ludbregu, Koprivnici, Krapini, Ivancu, Zaboku, već postoje male osnovne glazbene škole u sklopu pučkih sveučilišta, dakle nesamostalne, ali i bez stručnog nadzora, koji je neophodan prvenstveno zbog čestih slučajeva nestručnosti učitelja, nepoštivanju postojećih programa, s negativnom posljedicom otežane selektivnosti učenika za nastavak školovanja na razini srednjih i visokih škola za glazbu.

U mnogobrojnim općeobrazovanim osnovnim školama poželjno bi bilo uvesti glazbeno obrazovanje fakultativno, ali uz obvezni nadzor matične glazbene škole, ili pak pri istim osnovati novi područni odjel. Na taj bismo se način približili već postojećim rješenjima u nekim europskim zemljama (SR Njemačka). Praktična vrijednost manifestira se u masovnoj glazbenoj poduci, većoj mogućnosti selektivnosti, a time se i skraćuje put do odabranog učeničkog kadra vrlo visoke razine. S materijalne opcije ovakav glazbeno-školski sustav bio bi apsolutno najjeftiniji. Pretpostavka za ovakvu tvrdnju sadržana je već u gotovom postojećem prostoru, nepotrebnim putovanjima od udaljenih mjesta stanovanja i slično. Sve to rezultiralo bi i podizanjem razine glazbene kulture u manjim sredinama. U vrlo kratko vrijeme došlo bi do osnivanja novih orkestara, zborova i ostalih amaterskih družina.

U zavidno dubokoj starosti, 166 godina, Glazbena škola Varaždin nije posustala usprkos tradicionalnim nedaćama koje je i danas prate. To je prije svega neriješen problem smještaja u neadekvatnom prostoru i nedostatna financijska potpora za cjelovito izvođenje zacrtanih programa. To su dvije osnovne prepreke za normalniji rad i život škole, adekvatnu afirmaciju i za neophodan brži razvoj. Nastankom nove hrvatske države došlo je do bolje povezanosti i prisnijih veza s evropskim zemljama.

U nizu osobnih kontakata jedno je urodilo plodom koje je od povijesnog značenja za Glazbenu školu Varaždin, a i za ukupno glazbeno obrazovanje Hrvatske. Naime, gospodin Julius Braun, poznati graditelj i restaurator orgulja iz SR Njemačke poklonio je Glazbenoj školi Varaždin vrlo vrijedan instrument. Orgulje su postavljene u novouređenoj koncertnoj dvorani u palači Erdödy, gdje se ujedno odvija i nastava za prvu generaciju orguljaša na razini

srednje škole. Na taj način Glazbena škola Varaždin ujedno je i prva škola u Hrvatskoj koja ima u programu orgulje kao glavni predmet.

Varaždin kao grad izuzetno značajnog festivala barokne glazbe, a to su Varaždinske barokne večeri, ima a i imat će u buduće potrebu i za orguljašima i za čembalistima. Stoga uvođenje u nastavni program tih dviju instrumenata (prvog kao glavni, a drugog za sada samo fakultativno) smatram posebno važnim za budući život škole. Hrvatsko zagorje je specifičan kraj koji obiluje baroknim crkvama i baroknim orguljama. Liturgija katoličke vjere podrazumijeva i sviranje i pjevanje, pa tako uz postojeće crkve i instrumente i literaturu postoji velika potreba za školovanjem orguljaša. Time želim ukazati na još jedan mogući put razvoja škole. U zaključku svojih razmišljanja o budućnosti Glazbene škole Varaždin i glazbenog školstva uopće želim posebno naglasiti da se nijedna škola, a posebno ne naša, ne može zadovoljiti samo poučavanjem glazbe "prema nastavnom planu i programu" u okviru razreda i same škole, već je za budućnost škole presudno otvaranje i svi mogući oblici suradnje sa sredinom u kojoj škola živi.

Na kraju razmišljanja o sadašnjosti i budućnosti škole želim još spomenuti neka događanja koja jasnije ukazuju na razvojne putove Glazbene škole Varaždin. Imajući u vidu sve pozitivnosti, a to su maksimalno prošireni program u glazbenom obrazovanju (novi odjel za orgulje, fakultativno učenje čembala i kompozicije) velik broj učenika koji uspješno nastavljaju studij glazbe na visokim školama u Zagrebu, Ljubljani, Grazu, Beču, Kijevu, Moskvi, Petrogradu, tijesna suradnja s Muzičkom akademijom u Zagrebu, suradnja škole na međunarodnom planu, namjera da se u skladu s naptkom Ministarstva kulture i prosvjete unaprijedi glazbeno obrazovanje uz pomoć računala ili komputera (prošle godine održan je na našoj školi uvodni seminar na tu temu) realno ukazuje na potrebu da se uvede i studij glazbe na ovom širokom području koje obiluje vrlo nadarenim učenicima, posebno puhačima i pjevačima.

SAŽETAK

Varaždin kao grad izuzetno značajnog festivala barokne glazbe, a to su Varaždinske barokne večeri, ima a i imat će u buduće potrebu i za orguljašima i za čembalistima. Stoga uvođenje u nastavni program tih dvaju instrumenata (prvog kao glavni, a drugog za sada samo fakultativno) smatram posebno važnim za budući život škole. Hrvatsko zagorje je specifičan kraj koji obiluje baroknim crkvama i baroknim orguljama. Liturgija katoličke vjere podrazumijeva i sviranje i pjevanje, pa tako uz postojeće crkve i instrumente i literaturu postoji velika potreba za školovanjem orguljaša. Time želim ukazati na

još jedan mogući put razvoja škole. U zaključku svojih razmišljanja o budućnosti Glazbene škole Varaždin i glazbenog školstva uopće želim posebno naglasiti da se nijedna škola, a posebno ne naša, ne može zadovoljiti samo poučavanjem glazbe "prema nastavnom planu i programu" u okviru razreda i same škole, već je za budućnost škole presudno otvaranje i svi mogući oblici suradnje sa sredinom u kojoj škola živi.

Zusammenfassung

Varaždin als die Stadt eines besonders wichtigen Festivals der Barockmusik, und das sind die Barockabende, braucht Organisten und Cembalisten und in der Zukunft wird es auch so bleiben. Deshalb halte ich die Einführung dieser zweien Musikinstrumente in den Unterrichtsprogramm (des ersten als Hauptfach und des zweiten vorerst nur fakultativ für ganz besonders wichtig für das zukünftige Leben der Schule. Das Kroatisch-Zagorien ist ein spezifisches Gebiet, das mit Barockkirchen und Barockorgeln übersät ist. Die Liturgie des katholischen Glaubens schliesst sowohl das Musizieren als auch das Singen ein, so dass neben den bestehenden Kirchen und Instrumenten und Literatur auch ein grosser Bedarf an der Schulung der Organisten besteht. Damit möchte ich auf noch einen möglichen Weg der Entwicklung der Schule weisen. Meine Überlegung hinsichtlich der Zukunft der Musikschule Varaždin und des Musikschulwesens insgesamt abschliessend, möchte ich besonders betonen, dass sich keine Schule, und ganz besonders nicht die unsere, nur mit Unterrichten der Musik dem Unterrichtsplan - und programm im Rahmen der Klassen und der Schule selbst gemäss zufrieden geben darf, sondern dass für die Zukunft der Schule die Offenheit und alle möglichen Formen der Zusammenarbeit mit dem Milieu, in dem die Schule lebt, entscheidend sind.

Primljeno: 1996-1-23